

Hubungan keluarga dari aspek komunikasi dan gaya keibubapaan

Che Hasniza Che Noh

niza@kustem.edu.my

Jabatan Bahasa dan Komunikasi
Fakulti Pengurusan dan Ekonomi

Kolej Universiti Sains dan Teknologi Malaysia (KUSTEM)
Kuala Terengganu, Terengganu

Abstrak

Hubungan keluarga dalam kajian ini memberi tumpuan kepada aspek gaya keibubapaan dan pola komunikasi keluarga. Selain itu, kajian ini melihat kepentingan ciri anak dalam hubungan tersebut. Secara lebih khusus, kajian bertujuan mengkaji hubungan keluarga dari aspek gaya keibubapaan dan pola komunikasi keluarga dan juga hubungan ciri anak terhadap hubungan keluarga. Pemilihan sampel dijalankan dengan memilih pelajar di sekolah-sekolah di Terengganu dan seramai 435 pelajar terlibat dalam kajian ini. Pengumpulan data berdasarkan kepada soal selidik yang dijawab sendiri oleh responden. Pelajar menjawab empat bahagian soal selidik iaitu a) maklumat demografi, b) maklumat komunikasi keluarga, c) gaya keibubapaan dan d) maklumat personaliti. Sebanyak tiga alat kajian telah digunakan iaitu *Revised Family Communication Pattern*, *Parental Authority Questionnaire*, dan *Eysenck Personality Questionnaire-Revised*. Kaedah analisis korelasi dan regresi digunakan dalam kajian ini. Analisis korelasi menunjukkan personaliti ekstrovert mempunyai hubungan signifikan dengan gaya keibubapaan autoritatif dan juga kedua-dua orientasi komunikasi perbualan dan orientasi konformiti. Analisis regresi pula menunjukkan nilai pekali korelasi di antara gabungan pembolehubah personaliti dengan gaya keibubapaan menyumbang kepada peratusan varians yang berbeza kepada pola komunikasi keluarga orientasi perbualan dan orientasi konformiti.

Pengenalan

Perubahan sosial yang berlaku akibat dari globalisasi, industrialisasi, pendidikan liberal dan mobilisasi memberi cabaran besar kepada sistem keluarga pada hari ini (Ismail Baba, 2001). Peredaran masa dengan pengaruh global, dan kini dengan kemajuan sains dan teknologi era globalisasi yang begitu canggih telah mendedahkan anak-anak khususnya remaja dengan pelbagai maklumat yang berunsur positif dan negatif. Menurut Mowlana (1997) dalam masyarakat hari ini iaitu masyarakat industrialisasi, media khususnya televisyen, rakan sebaya dan sekerja telah menggantikan hubungan seseorang dengan ibu bapa, sanak saudara, jiran dan sebagainya. Menurut Condry (1989), kewujudan media elektronik seperti televisyen, telah mendorong anak-anak untuk meluangkan lebih banyak masa dengan menonton televisyen daripada berinteraksi dengan keluarga dan rakan.

Perubahan yang berlaku ini juga telah membawa perubahan kepada peranan ibubapa dan anak di mana akhir-akhir ini pengkaji mula melihat bahawa anak turut mempengaruhi ibu bapa dan seterusnya hubungan keluarga. Hoghughi (2004) menyatakan bahawa anak-anak sebenarnya bukanlah responden yang pasif terhadap

amalan keibubapaan. Mereka sebenarnya secara aktif membentuk tingkah laku ibubapa mereka menerusi diri mereka sendiri. Oleh yang demikian, hubungan ibubapa dan anak adalah satu proses transaksional. Menurutnya lagi, sekalipun apabila kanak-kanak tersebut telah meningkat dewasa, sikap dan tingkah laku ibu bapa terhadap anak dipengaruhi oleh persepsi mereka terhadap sikap anak-anak terhadap mereka.

Pengkaji lain yang turut melihat hubungan ibu bapa dan anak sebagai satu proses transaksional ialah Ambert (2001). Menurutnya, anak-anak dan ibubapa saling mempengaruhi di antara satu sama lain, justeru itu menurutnya ciri mereka merupakan unsur yang penting dalam proses tersebut. Menurutnya lagi, anak-anak memberi impak kepada ibu bapa, namun aspek ini telah diabaikan dalam kebanyakan literatur sosiologi dan psikologi berkaitan hubungan ibu bapa dan anak. Beliau menyatakan bahawa di dalam dunia yang semakin pesat dengan perkembangan teknologi ini, adalah sukar untuk ibu bapa memainkan peranan secara total di dalam perkembangan anak-anak, di mana kuasa sosial seperti rakan-rakan, media massa, budaya popular, politik dan sebagainya telah mempengaruhi anak-anak dan secara tidak langsung mereka pula akan mempengaruhi ibu bapa.

Sehubungan itu, satu kajian berkaitan telah dijalankan berdasarkan kepada Teori Sistem Keluarga (Galvin dan Brommel, 1996). Berdasarkan kepada teori tersebut, hubungan keluarga adalah bersifat menyeluruh dan melihat kepada interaksi dan saling bergantung di antara ahli-ahli di dalam sistem untuk mengekalkan keseimbangan dan kelangsungan sistem. Teori Sistem Keluarga ini digunakan untuk menerangkan proses komunikasi yang berlaku dalam keluarga. Selain itu, berdasarkan kepada Model Belsky (1984), kajian ini melihat hubungan di antara ibubapa dan anak secara dua hala iaitu saling mempengaruhi di antara satu sama lain. Belsky (1984) memberi tumpuan kepada aspek gaya keibubapaan di mana terdapat tiga faktor utama yang akan mempengaruhi proses tersebut iaitu ciri ibu bapa, ciri anak dan konteks sosial seperti hubungan perkahwinan, jaringan sosial dan pekerjaan.

Berdasarkan kepada teori dan model tersebut, kajian ini memberi tumpuan kepada aspek gaya keibubapaan dan pola komunikasi keluarga untuk melihat hubungan di antara ibubapa dan anak. Komunikasi di antara ahli keluarga secara umumnya telah diterima sebagai aspek kritikal dalam hubungan interpersonal dan dilihat sebagai kunci untuk memahami dinamik perhubungan keluarga (Clark dan Shields, 1997). Manakala gaya keibubapaan juga menjadi pusat untuk memahami dinamik perubahan yang berlaku dalam perhubungan di antara ibu bapa dan anak (Anderson dan Sabatelli, 1995).

Untuk melihat bagaimana anak mempengaruhi ibu bapa, kajian ini menggunakan pembolehubah personaliti untuk menggambarkan ciri anak. Menurut Ambert (2001) ciri anak dibahagikan kepada dua komponen iaitu demografi dan personal. Ciri demografi termasuklah umur, jantina, urutan kelahiran, kumpulan adik beradik dan kualiti rakan sebaya. Ciri personal pula termasuklah kesihatan fizikal, keupayaan IQ dan tret personaliti. Kepentingan mengkaji ciri individu menurut Kochanska *et al.* (2004) adalah kerana tret personaliti akan mempengaruhi tingkah laku individu dan kehidupan secara keseluruhannya. Walaupun kajian ini hanya memberi tumpuan kepada pengaruh anak terhadap ibu bapa, namun demikian ianya tidak menafikan peranan ibu bapa dalam mempengaruhi kebanyakan aspek kehidupan anak-anak. Seperti yang telah ditunjukkan dalam teori dan juga model yang digunakan dalam

kajian ini, hubungan ibu bapa dan anak berlaku secara dua hala dan transaksional iaitu saling mempengaruhi di antara satu sama lain.

Tujuan kajian

Kajian ini bertujuan melihat hubungan keluarga dari aspek komunikasi keluarga dan gaya keibubapaan dan juga hubungan di antara personaliti anak dengan gaya keibubapaan dan pola komunikasi keluarga. Empat kategori personaliti yang dikaji iaitu ekstrovert, neurotik, psikotik dan dusta. Pola komunikasi keluarga pula dikategorikan kepada dua iaitu orientasi perbualan dan orientasi konformiti, manakala gaya keibubapaan dikategorikan kepada tiga iaitu permisif, autoritarian dan autoritatif.

Kajian lepas

Komunikasi yang positif dan berkesan telah dikenalpasti sebagai asas kepada sesebuah keluarga untuk berfungsi dengan baik. Barnes dan Olson (1985) mendapati apabila komunikasi di antara ibu bapa dan remaja berlangsung dengan baik, hubungan keluarga semakin rapat, wujud kasih sayang dan ini akan memudahkan proses penyelesaian masalah. Bronstein (1994) mendapati di kalangan keluarga Mexican, pola interaksi di antara ibubapa dan anak berkait rapat dengan perkembangan sosial dan emosi anak-anak. Ibubapa yang mesra dan menyokong menyumbang kepada tingkahlaku anak-anak yang ekspresif dan asertif, manakala tingkah laku ibu bapa yang menghukum dan bersifat membatasi berkait dengan tingkah laku anak-anak yang pasif dan provokatif. Kajian Jackson, *et al.* (1998) di kalangan remaja mendapati komunikasi keluarga yang berkesan berkait dengan kepuasan terhadap keluarga dan kurangnya berlaku percanggahan di antara ibu bapa dan anak. Kajian juga menunjukkan komunikasi yang tidak berkesan mendatangkan kesan negatif terhadap keluarga. Conger dan Peterson (1984) mendapati keluarga yang bermasalah menunjukkan berlakunya gangguan komunikasi dan ini akan menyebabkan remaja mengalami sakit mental atau mengalami kesukaran psikologi yang serius.

Aspek yang kedua yang menjadi tumpuan kajian ini iaitu gaya keibubapaan yang merupakan petunjuk kuat kepada kefungsi keibubapaan yang dapat menjangkakan kesejahteraan anak-anak merentasi spektrum persekitaran yang luas dan merentasi pelbagai komuniti kanak-kanak (Darling, 1999). Kajian menunjukkan jenis keibubapaan yang mesra dan menyokong berkait dengan tingkah laku menyokong di kalangan anak-anak, sementara jenis keibubapaan yang menghukum berkait dengan tingkah laku menentang di kalangan anak-anak (Bronstein 1994). Kajian Slicker (1996) ke atas pelajar universiti menunjukkan gaya keibubapaan secara signifikannya berkait dengan tingkah laku anak-anak remaja. Sementara itu, dari aspek pencapaian akademik Dornbusch, *et al.* (1987) mendapati pelajar yang mempunyai ibu bapa yang mengamalkan gaya keibubapaan autoritarian dan permisif mendapat gred yang lebih rendah berbanding keluarga yang mengamalkan gaya keibubapaan autoritatif.

Berdasarkan kepada kajian-kajian lepas, faktor anak dalam mempengaruhi hubungan keluarga agak terhad justeru dapatan kajian yang hampir berkaitan turut dimasukkan ke dalam perbincangan. Menurut Thorne (1987) personaliti bukan sahaja mempengaruhi cara seseorang itu bertindak, tetapi ia juga mempengaruhi orang lain namun aspek ini masih tidak diberi perhatian oleh penyelidik. Personaliti anak remaja didapati

mempengaruhi penilaian mereka terhadap persekitaran keluarga di mana Milikan, Wamboldt *et al.* (2002) mendapati remaja yang tinggi neurotik memberi persepsi negatif terhadap keluarga mereka. Kracke (2002) pula mendapati personaliti remaja juga mempengaruhi penerokaan kerjaya di mana kajiannya mendapati karakteristik individu yang aktif berkait dengan penerokaan kerjaya yang lebih giat.

Dalam hubungan sosial, satu kajian longitudinal oleh Asendorf dan Wilpers (1998) telah dijalankan ke atas pelajar universiti berkaitan dengan kesan personaliti ke atas perhubungan sosial. Personaliti diukur berdasarkan instrumen *Big Five Factor* dan perhubungan sosial merujuk kepada perhubungan dengan individu yang hampir dengan mereka seperti keluarga, rakan dan jiran. Kajian mereka mendapati individu yang mempunyai personaliti ekstrovert, *sociable* dan kurang pemalu mempunyai jaringan rakan sebaya yang lebih baik. Secara umumnya kajian mereka mendapati bahawa perbezaan personaliti mempengaruhi perkembangan sosial tetapi tidak sebaliknya.

Di kalangan ibubapa, Asher dan Jr. (1990) mendapati ibubapa yang tinggi skor neurotik melaporkan mereka mempunyai anak-anak bermasalah tingkah laku berbanding dengan ibu bapa yang tinggi skor dusta melaporkan mempunyai kurang masalah tingkah laku anak-anak. Bapa yang mempunyai skor tinggi psikotik melaporkan mempunyai anak-anak bermasalah tingkah laku, sementara skor psikotik ibu tidak berkait dengan masalah tingkah laku anak-anak. Kajiannya juga mendapati tiada perkaitan di antara ibubapa ekstrovert dengan masalah tingkah laku anak-anak.

Kaedah kajian

Pendekatan kajian tinjauan telah dijalankan dalam kajian ini di mana pengkaji menggunakan soal selidik yang dijawab sendiri oleh responden untuk mendapatkan maklumat berkaitan komunikasi keluarga, gaya keibubapaan dan personaliti. Kajian dijalankan di sembilan buah sekolah di Terengganu yang dikategorikan kepada bandar dan luar bandar. Pemilihan pelajar dikenalpasti melalui kaedah persampelan rawak secara sistematik. Instrumen kajian yang telah digunakan ialah Revised Family Communication Pattern (RFCP) oleh Ritchie dan Fitzpatrick (1990) untuk mengukur pola komunikasi keluarga, Parental Authority Questionnaire (PAQ) oleh Buri (1991) untuk mengukur gaya keibubapaan dan Eysenck Personality Questionnaire – Revised (EPQ-R) untuk mengukur personaliti. Semua alat ukuran menggunakan skala likert jawapan berpandukan skor yang mewakili setiap skala. Pola komunikasi keluarga dibahagikan kepada dua kategori iaitu orientasi perbualan dan orientasi konformiti. Gaya keibubapaan pula dibahagikan kepada tiga kategori iaitu permisif, autoritarian dan autoritatif. Untuk personaliti pula, dibahagikan kepada empat kategori iaitu ekstrovert, neurotik, psikotik dan dusta.

Keputusan Kajian

Ciri-ciri sosio demografi responden

Secara keseluruhannya kajian ini melibatkan seramai 435 pelajar tingkatan empat (berusia di antara 16 hingga 17 tahun) di sembilan buah sekolah di Terengganu iaitu 208 (47.8%) pelajar di sekolah yang terletak di bandar manakala 227 (52.2%) terletak di luar bandar. Daripada jumlah tersebut, 157 (36.1%) merupakan pelajar lelaki dan

278 (63.9%) adalah pelajar perempuan. Dari segi bilangan adik beradik, responden mempunyai ahli keluarga agak ramai iaitu di antara 1 hingga 3 orang sebanyak 14.1%, 4 hingga 6 orang sebanyak 52.3% dan lebih 7 orang sebanyak 33.6%. Responden kajian mempunyai ibu bapa berusia di antara 41 hingga 50 tahun (hampir 60%) di mana pada waktu usia sebegini kebanyakannya mempunyai anak-anak yang sedang bersekolah menengah. Secara umumnya, keluarga yang terlibat dalam kajian ini mempunyai tahap sosioekonomi yang sederhana di mana majoriti ibu bapa adalah berpendidikan SPM ke bawah iaitu di kalangan ibu sebanyak 91.3% dan di kalangan bapa pula sebanyak 83.4%. Hampir 66% ibu tidak bekerja dan 64% di kalangan mereka menyatakan tiada pendapatan. Di kalangan bapa pula, 52.3% berpendapatan bulanan kurang dari RM1,000 dan hampir 40% bekerja sendiri.

Komunikasi keluarga

Berdasarkan jumlah skor yang diberikan untuk setiap item, tahap komunikasi keluarga dibahagikan kepada tiga kategori iaitu rendah, sederhana dan tinggi. Skor paling rendah untuk orientasi perbualan ialah 15 dan tertinggi ialah 75, manakala untuk orientasi konformiti skor paling rendah ialah 10 dan tertinggi ialah 50. Keputusan menunjukkan majoriti subjek mempunyai tahap komunikasi orientasi perbualan yang sederhana iaitu sebanyak 64.8%. Sementara itu, untuk tahap rendah ialah 24.4% dan tahap tinggi hanya 10.8%. Untuk komunikasi orientasi konformiti, majoriti responden juga berada pada tahap sederhana iaitu sebanyak 68.0%, manakala untuk tahap rendah sebanyak 15.4% dan tahap tinggi 16.6%. Min untuk orientasi perbualan ialah 43.13 dan orientasi konformiti ialah 30.58. Kedua-dua min tersebut berada pada tahap sederhana.

Melalui purata skor yang diberikan terhadap komunikasi orientasi konformiti dan orientasi perbualan, jenis keluarga responden dapat dikenalpasti. Keluarga protektif memberikan skor rendah untuk orientasi perbualan dan skor tinggi untuk orientasi konformiti. Keluarga pluralistik memberikan skor tinggi untuk orientasi perbualan dan skor rendah untuk orientasi konformiti. Keluarga konsensual memberikan skor tinggi untuk kedua-dua orientasi perbualan dan orientasi konformiti manakala sebaliknya bagi keluarga *laissez-faire* iaitu memberikan skor rendah untuk kedua-dua orientasi perbualan dan orientasi konformiti. Analisis kajian menunjukkan keluarga jenis konsensual adalah tertinggi iaitu sebanyak 43.6% diikuti keluarga jenis protektif sebanyak 23.9%, keluarga *laissez faire* sebanyak 17.7% dan seterusnya keluarga pluralistik sebanyak 14.8%.

Jenis-jenis gaya keibubapaan

Gaya keibubapaan yang diamalkan merujuk kepada persepsi anak-anak terhadap ibubapa mereka. Tahap gaya keibubapaan dibahagikan kepada dua kategori iaitu rendah (markah dari 10 hingga 30), dan tinggi (markah dari 31 hingga 50). Secara keseluruhannya, keputusan menunjukkan majoriti ibu bapa mengamalkan gaya keibubapaan autoritatif di mana sebanyak 85.9% berada pada tahap tinggi. Untuk gaya keibubapaan permisif pula, sebanyak 70.3% berada pada tahap rendah manakala untuk gaya keibubapaan authoritarian peratusan untuk kedua-dua tahap hampir sama iaitu 48.4% untuk tahap rendah dan 51.6% untuk tahap tinggi. Keputusan tersebut juga selari dengan nilai min markah gaya keibubapaan yang menunjukkan ia berada di tahap tinggi untuk gaya keibubapaan jenis autoritatif (36.41) dan authoritarian (30.74) dan tahap rendah untuk gaya keibubapaan permisif (28.19).

Ciri personaliti di kalangan anak

Tahap personaliti dibahagikan kepada dua kategori iaitu rendah (markah dari 10 hingga 30) dan tinggi (markah dari 31 hingga 50). Secara keseluruhannya, keputusan menunjukkan majoriti subjek mempunyai tahap personaliti ekstrovert yang tinggi iaitu sebanyak 82.5%. Selain dari itu, tahap personaliti psikotik di kalangan responden juga majoriti berada pada tahap yang rendah iaitu sebanyak 93.8%. Bagi tahap personaliti dusta dan neurotik, peratusan menunjukkan nilai yang hampir sama untuk kedua-dua tahap di mana untuk personaliti neurotik, tahap rendah ialah 40.2% begitu juga tahap personaliti dusta iaitu 40.7%. Keputusan ini juga selari dengan min yang ditunjukkan di mana min untuk personaliti jenis ekstrovert ialah 35.45, neurotik 32.21 dan dusta 31.52 manakala min untuk personaliti jenis psikotik ialah 24.65.

Hubungan ciri personaliti anak dengan gaya keibubapaan

Berdasarkan Jadual 1, keputusan kajian yang menunjukkan terdapat hubungan yang signifikan ialah; personaliti jenis ekstrovert dengan gaya keibubapaan autoritatif ($r=.201$, $p<.01$), personaliti jenis psikotik dengan gaya keibubapaan permisif ($r=.188$, $p<.01$), personaliti jenis psikotik dengan gaya keibubapaan autoritatif ($r=-.324$, $p<.01$), personaliti jenis dusta dengan gaya keibubapaan permisif ($r=-.125$, $p<.01$), dan personaliti jenis dusta dan gaya keibubapaan autoritatif ($r= -.123$, $p<.05$).

Jadual 1: Korelasi personaliti dengan gaya keibubapaan

Personaliti	Gaya keibubapaan permisif (r)
Ekstrovert	.049
Neurotik	.054
Psikotik	.188**
Dusta	-.125**
Personaliti	Gaya keibubapaan autoritarian (r)
Ekstrovert	-.017
Neurotik	.037
Psikotik	-.039
Dusta	-.051
Personaliti	Gaya keibubapaan autoritatif (r)
Ekstrovert	.201**
Neurotik	-.006
Psikotik	-.324**
Dusta	-.123*

** $p<0.01$ * $p<0.05$

Hubungan personaliti anak dengan pola komunikasi keluarga

Berdasarkan Jadual 2 analisis kajian yang menunjukkan terdapat hubungan yang signifikan ialah; personaliti jenis ekstrovert dengan komunikasi orientasi perbualan ($r=.265$, $p<.01$) dan juga dengan komunikasi orientasi konformiti ($r=.140$, $p<.01$),

personaliti jenis psikotik dengan komunikasi orientasi perbualan ($r=-.278$, $p<.01$), dan personaliti jenis dusta dengan komunikasi orientasi perbualan ($r=.111$, $p<.05$).

Jadual 2: Korelasi personaliti dengan pola komunikasi keluarga

Personaliti	Orientasi perbualan (r)
Ekstrovert	.265**
Neurotik	.011
Psikotik	-.278**
Dusta	.111*
Personaliti	Orientasi konformiti (r)
Ekstrovert	.140**
Neurotik	.061
Psikotik	-.066
Dusta	-.043

** $p<.01$ * $p<.05$

Sumbangan personaliti ekstrovert dan gaya keibubapaan autoritatif ke atas pola komunikasi keluarga orientasi perbualan

Hasil analisis menunjukkan pembolehubah personaliti ekstrovert anak mempunyai hubungan yang signifikan dengan pola komunikasi orientasi perbualan dengan nilai $\beta=0.17$, pada aras keertian 0.01, dan gaya keibubapaan autoritatif mempunyai hubungan yang signifikan dengan pola komunikasi orientasi perbualan dengan nilai $\beta=0.45$, pada aras keertian 0.01. Keputusan nilai pekali R^2 yang diperolehi menunjukkan gabungan pembolehubah personaliti ekstrovert anak dan gaya keibubapaan autoritatif dapat menghuraikan sebanyak 25.8% varian ke atas pola komunikasi keluarga orientasi perbualan (Rujuk Jadual 3).

Jadual 3: Analisis regresi pelbagai sumbangan pembolehubah anak dan gaya keibubapaan autoritatif ke atas pola komunikasi keluarga orientasi perbualan

Pembolehubah	Beta (β)
Personaliti ekstrovert anak	0.17**
Gaya keibubapaan autoritatif	0.45**
	$R^2 = 0.258$
	$F = 74.475**$

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

Sumbangan personaliti ekstrovert anak dan gaya keibubapaan autoritarian ke atas pola komunikasi keluarga orientasi konformiti

Hasil analisis menunjukkan pembolehubah personaliti ekstrovert anak mempunyai hubungan yang signifikan dengan pola komunikasi orientasi konformiti dengan nilai $\beta=0.14$, pada aras keertian 0.01, dan gaya keibubapaan autoritarian mempunyai hubungan yang signifikan dengan pola komunikasi orientasi konformiti dengan nilai

$\beta=0.43$, pada aras keertian 0.01. Keputusan nilai pekali R^2 yang diperolehi menunjukkan gabungan pembolehubah personaliti ekstrovert anak dan gaya keibubapaan autoritarian dapat menghuraikan sebanyak 20.3% varian ke atas pola komunikasi keluarga orientasi konformiti (Rujuk Jadual 4).

Jadual 4: Analisis regresi pelbagai sumbangan pembolehubah anak dan gaya keibubapaan autoritarian ke atas pola komunikasi keluarga orientasi konformiti

Pembolehubah	Beta (β)
Personaliti ekstrovert anak	0.14**
Gaya keibubapaan autoritarian	0.43*
	$R^2 = 0.203$
	$F = 54.916^{**}$

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

Perbincangan

Untuk melihat perhubungan di antara ibu bapa dan anak, kajian ini memberi tumpuan kepada aspek komunikasi keluarga dan juga gaya keibubapaan. Keluarga yang mengamalkan komunikasi orientasi perbualan lebih bersikap terbuka dengan anak-anak dan lebih kerap berkomunikasi di antara satu sama lain. Keluarga yang mengamalkan komunikasi orientasi konformiti pula lebih memberi penekanan kepada kepatuhan anak-anak terhadap ibu bapa. Berdasarkan kepada skor yang dibahagikan kepada tiga tahap iaitu rendah, sederhana dan tinggi, majoriti responden berada pada tahap sederhana untuk kedua-dua orientasi perbualan dan orientasi konformiti, iaitu sebanyak 64.8% dan 68%.

Amalan komunikasi orientasi perbualan di kalangan responden kajian ini dapat menjelaskan bahawa keluarga yang mempunyai tahap sosioekonomi yang sederhana mengamalkan komunikasi orientasi perbualan yang sederhana. Sebagaimana kajian Narimah (1993) mendapati keluarga yang mempunyai tahap pendidikan tinggi dan sumber pendapatan yang lebih baik biasanya menggunakan pola komunikasi keluarga orientasi perbualan lebih tinggi berbanding dengan ibu bapa yang berpendidikan dan berpendapatan rendah. Ritchie (1991) menjelaskan keadaan ini adalah kerana semakin berpendidikan ibu bapa maka semakin berkurangan penegasan kuasa di mana ibu bapa lebih menggalakkan interaksi yang lebih terbuka dalam keluarga.

Untuk komunikasi orientasi konformiti, dapatan ini menunjukkan keluarga responden juga memberi penekanan kepada kepatuhan anak-anak terhadap ibu bapa. Keadaan ini juga dapat menerangkan bahawa di kalangan masyarakat Melayu (majoriti responden kajian ini), aspek kepatuhan amat dititikberatkan khususnya bagi perkara-perkara yang berkaitan dengan agama.

Berdasarkan kepada skor yang diberikan terhadap komunikasi orientasi perbualan dan orientasi konformiti, responden kajian ini dikategorikan kepada empat jenis keluarga iaitu konsensual, *laissez faire*, pluralistik dan protektif. Keluarga konsensual memberi penekanan kepada kedua-dua bentuk komunikasi orientasi perbualan dan konformiti di mana mereka menggalakkan anak-anak untuk melibatkan diri dengan keluarga dengan memberi idea-idea tanpa mengganggu hirarki kuasa dalam keluarga dan keharmonian dalaman (Noller dan Fitzpatrick 1993). Bertentangan dengan keluarga konsensual,

keluarga *laissez faire* menunjukkan bentuk komunikasi yang tidak konsisten dan sedikit komunikasi berlaku di antara ibu bapa dan anak. Keluarga pluralistik pula lebih bersikap terbuka dan menggalakkan anak-anak membincangkan sesuatu isu serta mencabar pendapat ibu bapa mereka. Sebaliknya berlaku dalam keluarga protektif di mana anak-anak dikehendaki patuh kepada ibu bapa dan mengelak daripada berlaku konflik secara terbuka.

Analisis kajian menunjukkan 44% responden dikategorikan kepada keluarga jenis konsensual iaitu memberi penekanan kepada kedua-dua bentuk komunikasi orientasi perbualan dan orientasi konformiti. Ini menunjukkan bahawa keluarga tersebut masih bersikap terbuka dan kerap berkomunikasi dalam keluarga dan dalam masa yang sama ada peraturan-peraturan yang perlu dipatuhi agar tidak melanggar norma dan tatasusila agama dan budaya. Keadaan ini menggambarkan persekitaran komunikasi yang positif diamalkan dalam keluarga responden kajian ini. Namun begitu peratusan ini agak rendah dan keadaan ini mungkin juga dipengaruhi oleh faktor latar belakang responden. Peratusan kedua tertinggi adalah untuk keluarga jenis protektif iaitu sebanyak 24% dan ia menggambarkan ciri responden kajian ini yang terdiri dari masyarakat Melayu yang mementingkan kepatuhan anak-anak terhadap ibu bapa dalam kebanyakan aspek kehidupan. Ada sesetengah ibubapa yang agak tegas menyebabkan anak-anak mereka berbincang perkara-perkara tertentu sahaja dengan ibu bapa.

Sementara itu 18% daripada responden kajian ini termasuk dalam kategori *laissez faire*. Ia menggambarkan keadaan keluarga yang kurang berkomunikasi di antara satu sama lain sama ada kerana ibu bapa tidak berminat untuk berkongsi masalah dengan anak-anak atau anak-anak merasakan mereka lebih selesa untuk berkomunikasi dengan rakan sebaya berbanding dengan ibu bapa sendiri. Peratusan terendah sekali ialah untuk kategori keluarga jenis pluralistik iaitu 15 peratus di mana ia agak bertentangan dengan ciri kebanyakan masyarakat Melayu yang menekankan aspek kepatuhan dan kesopanan lebih-lebih dalam hubungan di antara anak terhadap ibu bapa. Ini kerana keluarga pluralistik memberi kebebasan kepada anak-anak untuk memberikan pandangan dan membenarkan konflik secara terbuka termasuklah terhadap ibu bapa.

Selain daripada aspek komunikasi keluarga, kajian ini juga melihat kepada amalan gaya keibubapaan untuk mengkaji hubungan di antara ibu bapa dan anak. Secara keseluruhannya sebanyak 85.9% responden kajian ini mengamalkan gaya keibubapaan autoritatif yang tinggi. Manakala untuk gaya keibubapaan permisif 70.3% berada pada tahap rendah. Ini menunjukkan hanya 29.7% keluarga yang mempunyai ibu bapa yang kurang berperanan secara aktif untuk membentuk dan menentukan tingkah laku anak-anak. Untuk gaya keibubapaan authoritarian, hasil kajian menunjukkan peratusan yang hampir sama untuk kedua-dua tahap rendah dan tinggi iaitu sebanyak 48.4% dan 51.6%. Peratusan ini menunjukkan ibubapa dalam kajian ini mengamalkan kedua-dua bentuk gaya keibubapaan autoritatif dan authoritarian iaitu ibu bapa yang menyediakan satu peraturan dalam keluarga tetapi bersikap terbuka terhadap pandangan anak-anak dan dalam masa yang sama juga ibu bapa bersikap tegas dan menggunakan hukuman dalam mendidik anak-anak. Ini berkemungkinan ada perkara-perkara tertentu ibu bapa tidak boleh berkompromi dengan anak-anak misalnya apabila ia berkaitan dengan soal kepatuhan kepada agama. Dapatan yang sama juga telah diperolehi dalam kajian oleh Zainah *et al.* (2003) di kalangan keluarga Melayu dan Cina, di mana mereka mendapati bahawa kedua-duanya tidak mengamalkan gaya didikan secara authoritarian secara mutlak tetapi kombinasi ciri-ciri authoritarian dan autoritatif yang mengandungi nilai-nilai tradisi mengikut budaya masing-masing.

Daripada aspek personaliti, secara keseluruhannya didapati majoriti subjek kajian iaitu sebanyak 83% mempunyai tahap personaliti ekstrovert yang tinggi. Sementara itu sebanyak 94% responden kajian ini mempunyai tahap personaliti psikotik yang rendah. Bagi tahap personaliti dusta dan neurotik, peratusan menunjukkan nilai yang hampir sama untuk kedua-dua tahap di mana untuk personaliti neurotik, tahap rendah ialah 40.2% begitu juga tahap personaliti dusta iaitu 40.7%. Daripada segi min pula, dapatan kajian menunjukkan min tertinggi ialah untuk personaliti ekstrovert iaitu 35.45, diikuti min neurotik 32.21, min dusta 31.52 dan min psikotik 24.65. Dapatan kajian ini menjelaskan ada di kalangan responden kajian ini menunjukkan ketidakstabilan emosi berdasarkan kepada peratusan yang ditunjukkan di dalam ciri personaliti neurotik dan psikotik. Jika dilihat kepada min, nilai tersebut menghampiri tahap rendah. Mungkin kerana responden masih remaja maka ketidakstabilan emosi ini kadang-kadang berlaku kepada mereka. Namun demikian, secara keseluruhannya pelajar yang terlibat dalam kajian ini mewakili anak-anak yang digambarkan sebagai anak yang mesra, suka bersosial, aktif, mudah bergaul dan mudah menyesuaikan diri dengan persekitaran. Ini menggambarkan kebanyakan responden kajian ini merupakan keluarga yang normal di mana mereka mempunyai ibu bapa yang mengamalkan gaya keibubapaan autoritatif, serta mengamalkan kedua-dua bentuk komunikasi orientasi perbualan dan orientasi konformiti, dan mempunyai anak-anak yang memiliki ciri-ciri personaliti ekstrovert.

Dapatan ini menunjukkan individu yang mempunyai personaliti ekstrovert mempunyai hubungan yang baik dengan individu lain khususnya terhadap ibu bapa mereka. Sebagaimana yang telah dinyatakan oleh Williams (1990), individu yang mempunyai kombinasi ekstrovert tinggi dan neurotik rendah menunjukkan mood yang lebih baik dan stabil tetapi sebaliknya kombinasi ekstrovert rendah dan neurotik tinggi mempunyai mood negatif. Keadaan ini sudah pastinya akan mempengaruhi individu di sekeliling termasuklah dengan ibu bapa.

Hubungan di antara personaliti dengan gaya keibubapaan ini sebenarnya dilihat sebagai berbentuk timbal balik di mana anak-anak yang mempunyai personaliti ekstrovert ini menilai ibu bapa mereka mengamalkan keibubapaan yang positif iaitu bersikap terbuka, berkongsi dan berbincang perkara-perkara yang berkaitan dengan kekeluargaan. Sementara itu, ibu bapa yang bersikap sedemikian juga akan membentuk personaliti anak yang positif dan tidak menimbulkan masalah samada kepada diri sendiri atau keluarga.

Dapatan kajian juga menunjukkan hasil yang konsisten dan selari dengan keputusan yang telah diperolehi sebelum ini di mana keputusan kajian menunjukkan terdapat hubungan yang positif dan signifikan di antara personaliti anak jenis ekstrovert dengan pola komunikasi keluarga orientasi perbualan dan komunikasi orientasi konformiti. Oleh kerana individu yang ekstrovert lebih mesra dan mudah bergaul, mereka juga lebih kerap berkomunikasi dengan ibu bapa tentang pelbagai topik.

Kesimpulan

Secara keseluruhan, dapatan kajian ini menunjukkan gabungan pembolehubah anak iaitu personaliti ekstrovert dan gaya keibubapaan autoritatif menyumbang sebanyak 25.8% varian ke atas pola komunikasi keluarga orientasi perbualan. Seterusnya sumbangan ke atas pola komunikasi keluarga orientasi konformiti pula, dapatan kajian menunjukkan gabungan pembolehubah anak iaitu personaliti ekstrovert dan gaya

keibubapaan autoritarian menyumbang sebanyak 20.3% varian ke atas pola komunikasi keluarga orientasi konformiti. Dapatan ini selari dengan Bogenschneider *et al.* (1997) dalam kajian terhadap perhubungan ibu bapa dan anak remaja mendapati ciri anak remaja adalah penting dan mempengaruhi perhubungan keluarga. Menurutnya, keadaan ini adalah kerana pada peringkat remaja anak-anak lebih banyak dipengaruhi oleh konteks luar keluarga berbanding dengan anak pada peringkat bayi dan prasekolah.

Dapatan kajian ini menyokong Teori Sistem Keluarga dan Model Keibubapaan Belsky yang menyatakan hubungan di antara ahli keluarga adalah berbentuk secara dua hala, yang mana ibu bapa tidak sahaja mempengaruhi anak-anak malahan anak-anak juga merupakan penyumbang aktif kepada ibu bapa dan seterusnya mencorakkan hubungan keluarga yang dibina. Bigner (2002) misalnya melihat perhubungan di antara ibu bapa dan anak merupakan proses dua hala. Anak-anak diiktiraf sebagai peserta aktif dan penyumbang kepada perhubungan justeru itu setiap individu memberi kesan dan mempengaruhi di antara satu sama lain. Ambert (2001) turut menyatakan kepentingan ciri ibu bapa dan anak dalam mempengaruhi di antara satu sama lain kerana anak-anak sebenarnya turut memberi impak kepada ibu bapa lebih-lebih lagi dalam keadaan dunia yang semakin pesat dengan perkembangan teknologi ini, adalah sukar untuk ibu bapa memainkan peranan secara menyeluruh di dalam perkembangan anak-anak di mana kuasa sosial seperti rakan sebaya, media turut mempengaruhi anak-anak dan secara tidak langsung juga mereka akan mempengaruhi ibu bapa.

Rujukan:

- Ambert, A.M., (2001). *The effect of children on parent*, 2nd. ed. New York: The Haworth Press.
- Anderson, S.A., & Sabatelli, R.M., (1995). *Family interaction: A multigenerational developmental perspective*. Boston: Allyn and Bacon.
- Asendorpf, J.B., and Wilpers, S., (1998). Personality effects on social relationships. *Journal of Personality and Social Psychology* 74(6): 1531-1544.
- Asher, R.A., & Jr, W.A.J., (1990). The relationship between parents' personality and their ratings of their preschool children's behaviors. *Personality and individual differences* 11(11): 1131-1136.
- Barnes, H.L., & Olson, D.H., (1985). Parent-adolescent communication and the circumplex model. *Child Development* 56: 438-447.
- Belsky, J., (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development* 55: 83-96.
- Bronstein, P., (1994). Patterns of parent-child interaction in Mexican families: A cross cultural perspective. *International Journal of Behavioral Development* 17(3): 423-469.

- Buri, J.R., (1991). Parental authority questionnaire. *Journal of Personality Assessment* 57(1): 110-119.
- Clark, R.D. & Shields, G., (1997). Family communication and delinquency. *Adolescence* 32(125): 81-93.
- Condry, J., (1989). *The psychology of television*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Conger, J.J. & Peterson, A.C., (1984). *Adolescence and youth: Psychological development in a changing world*. New York: Harper and Row Publishers.
- Darling, N., (1999). Parenting style and its correlates. (atas talian) <http://ericee.org/pubs/digest/1999/darlin99.html>
- Dornbusch, S.M., Ritter, P.L., Liderman, P.H., Roberts, D.F., & Fraleigh, M.J., (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development* 58: 1244-1257.
- Eysenck, H.J., & Eysenck, S.B.G., (1993). *Manual of the Eysenck Personality Scales (EPS Adult)*. London: Hodder and Stoughton.
- Galvin, K.M., & Brommel, B.J., (1996). *Family communication: Cohesion and change*, 4th ed., Harper Collins College Publishers.
- Hoghugh, M., (2004). Parenting: An introduction, dlm. M. Hoghugh & N. Long (eds.), *Handbook of parenting: Theory and research for practice, 1 - 18*. London: Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ismail Baba, (2001). *Role of effective communication and dialogue in the home to strengthen the family*. Paper presented at the Proceedings of the APFAM International Conference.
- Jackson, S., Bijstra, J., Oostra, L., & Bosma, H., (1998). Adolescents' perceptions of communication with parents relative to specific aspects of relationships with parents and personal development. *Journal of Adolescence* 21(3): 305-322.
- Kochanska, G., Friesenborg, A.E., Lange, L.A., & Martel, M.M., (2004). Parents' personality and infants' temperament as contributors to their emerging relationship. *Journal of Personality and Social Psychology* 86(5): 744-759
- Kracke, B., (2002). The role of personality, parents and peers in adolescents career exploration. *Journal of Adolescence* 25(1): 19-30.
- Milikan, E., Wamboldt, M.Z., & Bihun, J.T., (2002). Perceptions of the family, personality characteristics, and adolescent internalizing symptoms. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 41(12): 1486-1495.

- Mowlana, H., (1997). *Global information and world communication*, 2nd. ed., London: Sage Publications.
- Narimah Ismail, (1994). Correlation of concept-oriented and socio-oriented family communication in two Malay communities: A comparative study. Tesis Ph.D, Universiti Putra Malaysia, Selangor.
- Noller, P. & Fitzpatrick, M.A., (1993). *Communication in family relationships*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Ritchie, L.D., (1991). Family communication patterns: An epistemic analysis and conceptual reinterpretation. *Communication Research* 18(4): 548-565.
- Ritchie, L.D., & Fitzpatrick, M.A., (1990). Family communication patterns measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationship. *Communication Research* 17(4): 523-545.
- Slicker, E.K., (1996). *Parenting style and family environment as they relate to academic achievement and problem behaviors in older adolescents*. Paper presented at the Annual Convention of the National Association of School Psychologists Atlanta.
- Thorne, A., (1987). The press of personality: A study of conversations between introverts and extraverts. *Journal of Personality and Social Psychology* 53(4): 718-726.
- Zainah Ahmad Zamani, Li Yee Wah & Arfah Sulaiman, (2003). *Gaya didikan anak keluarga Melayu dan Cina: Satu perbandingan*. Kertas Kerja Seminar Keluarga Kebangsaan.